

Radosław Flejszar

ELEKTRONICZNE POSTĘPOWANIE UPOMINAWCZE - ZAGADNIENIA WYBRANE

Wprowadzenie

Uchwalenie ustawy z 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ miało na celu „podniesienie sprawności postępowania w sprawach cywilnych, gospodarczych i pracowniczych przez wprowadzenie nowoczesnego, informatycznego systemu umożliwiającego sprawne rozpoznawanie pozwów i podniesienie jakości obsługi stron w postępowaniu sądowym”². Nie ulega wątpliwości, że już od dawna istniała potrzeba wprowadzenia w polskim postępowaniu cywilnym możliwości wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną³ oraz zorganizowania

¹ Dz. U., nr 26, poz. 156. W dalszej części niniejszego artykułu ustawa ta będzie powoływana jako „nowelizacja k.p.c. z 2009 r.”

² Por. uzasadnienie projektu ustawy – druk sejmowy nr 859, <http://orka.sejm.gov.pl>.

³ Ustawodawca wyraził zamiar jej wprowadzenia jeszcze w 2000 r. Ustawa z 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U., nr 48, poz. 554) nadała nowe brzmienie art. 125 k.p.c. Dopuszczona została wówczas możliwość wnoszenia pism procesowych na urzędowych formularzach lub na elektronicznych nośnikach informatycznych w sytuacji, gdy przepis szczególnie tak stanowi (art. 125 § 2 k.p.c.). Szerzej na temat genezy elektronicznego postępowania upominawczego oraz regulacji, na których wzorował się polski ustawodawca, por. A. Harast, *Elektroniczne postępowanie upominawcze (sądowe) w wybranych państwach Unii Europejskiej*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 20, s. 1087-1098.

„e-sądu”⁴. Oceniając pozytywnie sam fakt uregulowania w k.p.c. elektronicznego postępowania upominawczego, należy jednak zwrócić uwagę zarówno na jego usytuowanie w systematyce kodeksu, jak i na wątpliwości, jakie budzą niektóre przyjęte w nim rozwiązania. Przedmiotem niniejszego opracowania nie jest szczegółowe omówienie całego elektronicznego postępowania upominawczego, ale zwrócenie uwagi na najważniejsze różnice pomiędzy tym postępowaniem a „zwykłym” postępowaniem upominawczym oraz na będące konsekwencją wprowadzenia tego postępowania zmiany niektórych przepisów regulujących ogólne postępowanie procesowe. Przeprowadzenie analizy w powyższym zakresie pozwoli na dokonanie oceny zasadności przyjętych rozwiązań oraz ich możliwego wpływu na funkcjonowanie nowego postępowania odrębnego w praktyce.

Elektroniczne postępowanie upominawcze w strukturze k.p.c.

Pierwszym zagadnieniem, na które należy zwrócić uwagę, jest zasadność uregulowania elektronicznego postępowania upominawczego jako kolejnego postępowania odrębnego. Postępowanie to znalazło się w rozdziale pierwszym dodanego do tytułu VII księgi pierwszej części pierwszej k.p.c. działu VIII *Postępowania elektroniczne*. Konieczność utworzenia powyższego działu autorzy projektu nowelizacji k.p.c. z 2009 r. uzasadnili przewidywanym w przyszłości rozwojem postępowań elektronicznych. Natomiast przepisy normujące „zwykłe” postępowanie upominawcze znajdują się w rozdziale 3 działu V *Postępowanie nakazowe i upominawcze*. Wbrew pojawiającemu się coraz częściej w doktrynie stanowisku o konieczności ograniczenia liczby postępowań odrębnych (a w szczególności konieczności rezygnacji z postępowania w sprawach gospodarczych i z postępowania uproszczonego)⁵ ustawodawca wprowadza do k.p.c. kolejne postępowania odrębne. Ustawą z 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁶ w tytule VII księgi pierwszej części pierwszej k.p.c. został dodany dział VII *Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych*, w którym uregulowano dwa nowe postępowania odrębne – europejskie postępowanie nakazowe (w rozdziale pierwszym) i europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (w rozdziale drugim)⁷. Wśród norm

⁴ Termin ten jest stosowany w projekcie ustawy dla określenia wydziału cywilnego tego sądu rejonowego, który będzie rozpoznawał sprawy w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

⁵ Por. T. Ereciński, *Postępowania odrębne de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne. Ogólnopolski Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego Szczecin – Niechorze (28-30 września 2007 r.)*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 1–14; R. Flejszar, *Przedsięwzięcia w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym*, Warszawa 2006, s. 256-259 i s. 320-321.

⁶ Dz. U., nr 234, poz. 1571.

⁷ Wprowadzenie tych postępowań do k.p.c. z dniem 12 grudnia 2008 r. było konsekwencją wejścia w życie Rozporządzenia (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12 grudnia 2006 r.

z zakresu europejskich postępowań w sprawach transgranicznych zawartych w k.p.c. znajdują się odesłania do przepisów odrębnych⁸. W sprawach rozpoznawanych w tych postępowaniach nie stosuje się przepisów o innych postępowaniach odrębnych (art. 505¹⁵ i art. 505²¹ k.p.c.). Natomiast zgodnie z art. 505²⁸ k.p.c. w elektronicznym postępowaniu upominawczym stosuje się przepisy o postępowaniu upominawczym z odrębnościami wynikającymi z rozdziału pierwszego działu VIII k.p.c. Kolejny artykuł (505²⁹ k.p.c.) stanowi, że w elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się przepisów o innych niż wymienione w art. 505²⁸ k.p.c. postępowaniach odrębnych. W uzasadnieniu projektu nowelizacji k.p.c. z 2009 r. podkreślono, że elektroniczne postępowanie upominawcze stanowi jedynie formę postępowania upominawczego „zwykłego”, z pewnymi niezbędnymi odrębnościami. W związku z tym przyjęto model regulacji ujmujący to postępowanie jako odmianę postępowania upominawczego. Równocześnie jednak – ze względu na specyfikę tego postępowania i przewidywany rozwój postępowań elektronicznych – stworzony został nowy dział VIII. Autorzy projektu nowelizacji wskazują ponadto, że wobec stanowiska doktryny o konieczności rezygnacji z wielu postępowań odrębnych (w tym z postępowania upominawczego) elektroniczne postępowanie upominawcze może w przyszłości zastąpić „zwykłe” postępowanie upominawcze. Jeżeli dodatkowo dojdzie do likwidacji postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych i postępowania uproszczonego, to „postępowania uproszczone” w k.p.c. zostaną ograniczone jedynie do postępowania nakazowego, elektronicznego postępowania upominawczego i innych postępowań elektronicznych oraz postępowania w sprawie drobnych roszczeń⁹.

Przedstawiona wyżej argumentacja nie wydaje się przekonująca. Skoro elektroniczne postępowanie upominawcze jest jedynie odmianą (formą) „zwykłego” postępowania upominawczego, to postępowania te powinny być uregulowane bądź w tym samym dziale (np. w rozdziale czwartym działu V), bądź nawet w tym samym rozdziale (np. w dwóch osobnych oddziałach). Ponadto nie wiadomo, jakie inne postępowania elektroniczne mogłyby być uregulowane w dodanym nowym dziale VIII. Właściwie – wobec możliwej likwidacji postępowania w sprawach gospodarczych i postępowania uproszczonego – mogłoby wchodzić w grę jedynie elektroniczne postępowanie nakazowe. Obecnie trudno sobie takie postępowanie wyobrazić ze względu na okoliczność, że wydanie

ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz. Urz. UE L. 2006.399.1) oraz Rozporządzenia (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 lipca 2007 r. ustanawiającego europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń (Dz. Urz. UE L. 2007.199.1).

⁸ Chodzi o przepisy rozporządzeń powołanych wyżej w przypisie nr 7.

⁹ Autorzy projektu nowelizacji nie wymienili wśród postępowań odrębnych, które pozostaną w k.p.c., europejskiego postępowania nakazowego, które jest postępowaniem samodzielnym i niezależnym od postępowania nakazowego uregulowanego w rozdziale 2 działu V *Postępowanie nakazowe i upominawcze*.

nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym następuje na podstawie ściśle określonych, dołączonych do pozwu dokumentów. Nie może być w związku z tym przyjęte rozwiązanie, zgodnie z którym nie będzie wymagane dołączenie tych dokumentów do pozwu, a jedynie ich wskazanie – jak w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³² § 1 k.p.c.). Mogłoby natomiast wchodzić w grę dołączenie tych dokumentów w jakiejś kwalifikowanej postaci elektronicznej (nie wystarczy ich zeskanowanie). Wprowadzenie takiej regulacji może być jednak rozważane dopiero w sytuacji, gdy zarówno w obrocie gospodarczym, jak i w sądownictwie oraz w urzędach i instytucjach upowszechnią się dokumenty elektroniczne i elektroniczne postępowania z ich wykorzystaniem. Z formalnego punktu widzenia mamy obecnie w k.p.c. dwa postępowania odrębne: postępowanie upominawcze i elektroniczne postępowanie upominawcze. Bardziej racjonalne byłoby niewątpliwie funkcjonowanie jednolitego postępowania upominawczego, które występowałoby w dwóch formach – tradycyjnej („zwykłej”) albo elektronicznej.

Natomiast na pozytywną ocenę zasługuje przytoczona wyżej regulacja art. 505²⁹ k.p.c., niedopuszczająca do zbiegu elektronicznego postępowania upominawczego z innymi postępowaniami odrębnymi (tj. pozwalająca na stosowanie w tym postępowaniu wyłącznie przepisów o postępowaniu upominawczym). W praktyce chodzi tutaj o wyłączenie stosowania przepisów postępowania w sprawach gospodarczych i postępowania uproszczonego. Nie jest bowiem możliwy zbieg postępowania nakazowego z postępowaniem upominawczym¹⁰ (a tym samym również z elektronicznym postępowaniem upominawczym). Z kolei możliwość zbiegu elektronicznego postępowania upominawczego z europejskim postępowaniem nakazowym i z europejskim postępowaniem w sprawie drobnych roszczeń jest wyraźnie wyłączona – odpowiednio w art. 505¹⁵ § 2 k.p.c. i w art. 505²¹ § 2 k.p.c. Konsekwencją wprowadzenia art. 505²⁹ k.p.c. była również konieczność zmiany art. 479^{1a} k.p.c.¹¹ Powyższy artykuł stanowi, że w sprawach gospodarczych rozpoznawanych w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym nie są one sprzeczne z przepisami regulującymi postępowanie w sprawach gospodarczych. Nie dotyczy to spraw gospodarczych rozpoznawanych w europejskim postępowaniu nakazowym, w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Jeżeli więc powód będący przedsiębiorcą zdecyduje się w sprawie gospodarczej na wniesienie pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym, nie będzie musiał stosować się do rygorystycznych przepisów działu IVa k.p.c.

¹⁰ Szerzej na ten temat zob. S. Cieślak, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004, s. 8.

¹¹ Przepis ten rozstrzyga ewentualne wątpliwości w razie zbiegu postępowań odrębnych na korzyść postępowania w sprawach gospodarczych.

regulujących postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych¹². Jeżeli jednak nie będzie podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym albo gdy nakaz ten zostanie uchylony przez sąd bądź utraci moc wskutek prawidłowego wniesienia sprzeciwu przez pozwanego, powód będzie musiał uzupełnić pozew w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana (art. 505³⁷ k.p.c.).

Wymogi formalne pism procesowych wnoszonych w elektronicznym postępowaniu upominawczym

a) Uwagi ogólne

Kolejnym zagadnieniem, które wywołuje szereg wątpliwości, są wymogi formalne pism procesowych wnoszonych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (w szczególności pozwu i sprzeciwu od nakazu zapłaty) oraz wprowadzone w związku ze specyfiką tego postępowania zmiany przepisów ogólnych o procesie. Artykuł 126 k.p.c. w dodanym § 6 zawiera delegację dla Ministra Sprawiedliwości, który w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określi w drodze rozporządzenia szczegółowe wymagania dotyczące trybu zakładania konta w systemie teleinformatycznym służącym do prowadzenia elektronicznego postępowania upominawczego oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w tym postępowaniu, mając na względzie sprawność postępowania, dostępność drogi elektronicznej dla stron postępowania oraz ochronę praw stron postępowania, przy uwzględnieniu możliwości składania jednorazowo wielu pozwów. Analogiczna delegacja dla wymienionych wyżej ministrów znalazła się w § 3 dodanego art. 131¹ k.p.c. regulującego doręczenie elektroniczne. Zgodnie z tym przepisem Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określi, w drodze rozporządzenia, tryb doręczeń elektronicznych w elektronicznym postępowaniu upominawczym, mając na względzie zapewnienie skuteczności doręczeń oraz ochronę praw osób, którym pisma są doręczane. Kolejną delegację do wydania rozporządzenia wykonawczego dotyczącego sposobu wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną – z zapewnieniem skuteczności wnoszenia tych pism oraz ochrony praw osób wnoszących pisma – zawiera art. 505³¹ § 6 k.p.c. Konsekwencją uprawomocnienia się nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym jest konieczność nadania mu klauzuli wykonalności. Również w tym zakresie – tj. odnośnie do powstawania i posługiwania się elektronicznymi tytułami wykonawczymi – ustawodawca udzielił delegacji

¹² Na temat odrębności postępowania w sprawach gospodarczych zob. R. Flejszar, *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2007, s. 27-221.

ustawowej do wydania rozporządzenia Ministrowi Sprawiedliwości działającemu w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji (art. 783 § 5 k.p.c.)¹³. Nie wchodząc w tym miejscu w szczegóły techniczne, należy stwierdzić, iż funkcjonowanie systemu teleinformatycznego opiera się na założeniu, że każdy użytkownik systemu będący osobą fizyczną będzie posiadał indywidualne konto w tym systemie. Nie będzie to adres poczty elektronicznej, ale tożsamość w określonym systemie teleinformatycznym umożliwiającą komunikację e-sądu z użytkownikiem¹⁴. Wprowadzenie tego systemu spowodowało konieczność zmiany treści ogólnego art. 125 k.p.c., który w § 1 stanowi, że pisma procesowe obejmują wnioski i oświadczenia stron składane poza rozprawą. Natomiast zgodnie ze znowelizowanym § 2 powyższego artykułu, jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub za pomocą systemu teleinformatycznego (drogą elektroniczną) lub na informatycznych nośnikach danych. Zmiana ta oznacza definitywne odejście od tradycyjnej koncepcji pisma procesowego poprzez dopuszczenie w postępowaniu cywilnym możliwości posługiwania się pismami w postaci elektronicznej. Artykuł 125 § 2 k.p.c. nie wyraża już zamierzeń ustawodawcy co do kierunku zmian k.p.c., ale odnosi się do elektronicznego postępowania upominawczego.

b) Elementy elektronicznego pisma procesowego – art. 126 § 3¹ i § 5 k.p.c.

Konsekwencją wprowadzenia do k.p.c. formy elektronicznej są także zmiany innych ogólnych przepisów o czynnościach procesowych, tj. art. 126, 128, 130 (dotyczących pism procesowych) oraz dodanie art. 131¹ k.p.c. o doręczeniu elektronicznym. W art. 126 k.p.c., wymieniającym elementy, które powinno zawierać każde pismo procesowe, dodany został § 3¹ i § 5. Pierwszy z powyższych przepisów wyłącza w odniesieniu do pism wnoszonych w elektronicznym postępowaniu upominawczym obowiązek dołączenia pełnomocnictwa w sytuacji, gdy pismo to wnosi pełnomocnik, który przedtem nie złożył pełnomocnictwa. Wymóg złożenia przez pełnomocnika do akt sprawy przy pierwszej czynności procesowej pełnomocnictwa z podpisem mocodawcy lub jego wierzytelnego podpisu zastąpiono w analizowanym postępowaniu elektronicznym obowiąz-

¹³ Wszystkie powołane przepisy zawierające delegację ustawową do wydania rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, tj. art. 126 § 6, art. 131¹ § 3, art. 505³¹ § 6 i art. 783 § 5 k.p.c., weszły w życie z 17 lutego 2009 r., tj. z dniem ogłoszenia ustawy z 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Takie rozwiązanie należy uznać za uzasadnione, gdyż miało ono na celu umożliwienie wydania rozporządzeń wykonawczych przed 1 stycznia 2010 r. – tj. dniem wejścia w życie przepisów o elektronicznym postępowaniu upominawczym.

¹⁴ W uzasadnieniu projektu podkreślono, że w systemie teleinformatycznym będzie zaimplementowana możliwość automatycznego przesłania wiadomości o wpływie określonej informacji na to konto na podany przez użytkownika „powszechny” adres poczty elektronicznej. Jednak z punktu widzenia skuteczności doręczenia dojście takiej informacji na adres powszechny nie będzie miało żadnego znaczenia.

kiem powołania się na pełnomocnictwo z równoczesnym wskazaniem jego daty, zakresu oraz okoliczności wymienionych w art. 87 k.p.c.¹⁵ Natomiast art. 126 § 5 k.p.c. stanowi, że pismo procesowe wniesione drogą elektroniczną powinno być opatrzone podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym¹⁶. Zgodnie z przepisem § 2, dodanym do art. 128 k.p.c.¹⁷, w elektronicznym postępowaniu upominawczym nie dołącza się do pisma procesowego ani odpisów tego pisma, ani załączników (albo ich odpisów). W pozwie powód powinien jedynie wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń, nie dołączając ich do pozwu (art. 505³² § 1 k.p.c.)¹⁸. Dokonując analizy przytoczonych wyżej regulacji dotyczących elektronicznego postępowania upominawczego, należy uznać, że każde pismo procesowe wnoszone w tym postępowaniu w postaci elektronicznej musi spełniać wymogi określone w art. 126 § 1 i § 2 k.p.c. Takie pisma procesowe będą opatrzone podpisem elektronicznym strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika¹⁹. Nie będą do nich dołączone ich odpisy, pełnomocnictwo, dokument potwierdzający umocowanie przedstawiciela ustawowego lub organu ani inne załączniki²⁰. Przedstawione odstępstwa od ogólnych zasad obowiązujących w procesie cywilnym są spowodowane dążeniem do wydania orzeczenia w możliwie krótkim terminie²¹. Jeżeli nakaz zapłaty nie zostanie wydany, zostanie uchylony albo utraci moc – sprawa zostanie przekazana do właściwego sądu, który rozpozna ją w odpowiednim postępowaniu²².

¹⁵ Por. art. 89 § 1 k.p.c., a w szczególności dodane do treści tego przepisu zdanie drugie. Obowiązek wykazania swojego umocowania w elektronicznym postępowaniu upominawczym został wyłączony również w odniesieniu do przedstawicieli ustawowych, organów osób prawnych, innych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych mających zdolność sądową (wymienionych w art. 67 k.p.c.). Zgodnie z art. 68 zdanie drugie k.p.c. podmioty takie mają tylko wskazać podstawę swojego umocowania.

¹⁶ Dz. U., nr 130, poz. 1450 z późn. zm.

¹⁷ Dotychczasowe brzmienie przepisu (sprzed nowelizacji k.p.c. z 2009 r.) zostało oznaczone jako § 1.

¹⁸ W przepisie tym chodzi o dowody z dokumentu bądź o niektóre inne środki dowodowe (np. plany, szkice, rysunki, filmy, fotografie), gdyż tylko one mogą być dołączone do pozwu.

¹⁹ Złożenie takiego podpisu spełnia warunek z art. 126 § 1 pkt 4 k.p.c.

²⁰ W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie znajdzie więc zastosowania art. 126 § 1 pkt 5 nakazujący wymienienie załączników w piśmie procesowym.

²¹ Odstępstwa te dotyczą również pozwanego, który wybierze tradycyjną metodę komunikacji z sądem – por. art. 505³¹ k.p.c.

²² Por. art. 505³⁷ k.p.c.

**c) Skutki wniesienia pozwu nieopłaconego (art. 130 § 6 k.p.c.)
oraz wniesienia pisma procesowego bez zachowania formy
elektronicznej (art. 505³¹ § 1 k.p.c.)**

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na regulację zawartą w art. 130 § 6 k.p.c. Przepis ten stanowi, że w elektronicznym postępowaniu upominawczym pozew wnosi się wraz z opłatą sądową oraz że wniesienie pozwu bez opłaty nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Przepisy te nie znajdują zastosowania w sytuacji, gdy powód jest zwolniony od kosztów sądowych z mocy prawa. Podobną sankcją zawiera art. 505³¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym pisma procesowe powoda niewniesione drogą elektroniczną nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu. Datą wniesienia pisma procesowego drogą elektroniczną jest data wprowadzenia pisma do systemu teleinformatycznego (art. 505³¹ § 5 k.p.c.). Podczas gdy powód ma obowiązek (jeżeli zdecyduje się wybrać elektroniczne postępowanie upominawcze) wnoszenia pism procesowych (w tym pozwu) drogą elektroniczną, pozwany ma w tym zakresie wybór²³. Przy pierwszym doręczeniu (dokonywanym w sposób tradycyjny) sąd powinien pouczyć pozwanego o skutkach wniesienia pisma drogą elektroniczną określonych w art. 505³¹ § 3 k.p.c. Jeżeli pozwany wnieśli pismo drogą elektroniczną, to metoda ta stanie się wyłączna także dla niego i nie będzie już możliwe późniejsze skuteczne wnoszenie innych pism w postaci tradycyjnej²⁴. W związku z treścią art. 130 § 6 i art. 505³¹ k.p.c. powstaje problem relacji tych przepisów do art. 130 § 1-4 k.p.c. W myśl art. 130 § 1 k.p.c. jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym²⁵. Po bezskutecznym upływie terminu przewodniczący zwraca pismo stronie. Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu (art. 130 § 2 k.p.c.). W uzasadnieniu projektu nowelizacji k.p.c. z 2009 r. podkreślono, że formularze elektroniczne stosowane w elektronicznym postępowaniu upominawczym ułatwią konstruowanie pism procesowych i „znacznie wyeliminują” niebezpieczeństwo zaistnienia braków formalnych takich pism, gdyż system „będzie wymuszał” zaznaczenie odpowiednich, wymaganych danych. Według twórców projektu nowelizacji to że

²³ Artykuł 505³¹ § 2 k.p.c. stanowi, że pisma procesowe pozwanego mogą być wnoszone także drogą elektroniczną.

²⁴ W myśl art. 505³¹ § 3 k.p.c. przepis § 1 ma zastosowanie do pozwanego od momentu wniesienia przez niego pisma drogą elektroniczną.

²⁵ W przypadku osoby zamieszkałej lub mającej siedzibę za granicą przewodniczący wyznacza termin nie krótszy niż miesiąc.

względu na specyfikę elektronicznego postępowania upominawczego konieczne jest uiszczenie opłaty sądowej wraz z wniesieniem pozwu. Z tego też względu w art. 130 k.p.c. dodano § 6, który przesądza, że opłata powinna być uiszczona wraz z wniesieniem pozwu, zaś w razie braku takiej opłaty nie wzywa się do jej uiszczenia, lecz przewodniczący zarządza zwrot pozwu. Przewodniczący będzie wówczas wydawał jedynie zarządzenie o zwrocie pozwu. Nie jest bowiem celowe wprowadzenie zasady, że przewodniczący zwraca pozew, gdyż nie ma on formy papierowej, a jedynie elektroniczną. Uiszczenie stosownej opłaty nie będzie przy tym stanowić problemu, gdyż system teleinformatyczny wskaże właściwą opłatę przy wypełnianiu pozwu dla tych, którzy składają pozew, korzystając ze strony internetowej. Przewiduje się wnoszenie opłat typowymi sposobami, tj. przelewem dla powodów masowych i profesjonalnych pełnomocników²⁶ oraz za pośrednictwem systemów rozliczeniowych dla powodów identyfikujących się przez uzyskanie loginu i hasła (tylko przez system teleinformatyczny). W uzasadnieniu znalazło się również stwierdzenie, że intencją projektu jest ograniczenie czynności sądu elektronicznego do niezbędnego minimum i wprowadzenie zasady, że czynności powoda podjęte w inny sposób niż drogą elektroniczną nie wywołują skutków i „sąd nie musi się w ogóle nimi zajmować”. Z tego względu przyjęto rozwiązanie, „podobne do art. 130 § 2 zdanie 2 k.p.c.”, polegające na tym, że pisma procesowe powoda niewniesione drogą elektroniczną nie wywołują żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu.

Treść art. 130 § 6 oraz art. 505³¹ § 1 k.p.c. jest nieprecyzyjna i budzi uzasadnione wątpliwości. Takiego stanu rzeczy nie zmienia przytoczona wyżej argumentacja zawarta w uzasadnieniu projektu nowelizacji k.p.c. z 2009 r. W polskim postępowaniu cywilnym nie występowała dotąd sytuacja, w której pismo procesowe wniesione z naruszeniem wymogów formalnych bądź fiskalnych z mocy samego prawa „nie wywoływało skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu”. Nawet jeżeli nie jest możliwe usunięcie braków formalnych lub fiskalnych pisma, niezbędne jest wydanie zarządzenia przewodniczącego o zwrocie pisma. Dopiero pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Ponadto jeżeli pismem takim jest pozew, to na zarządzenie przewodniczącego o jego zwrocie przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c.). Odnosnie do art. 130 § 6 k.p.c. nie ulega wątpliwości, że autorzy projektu nowelizacji zdawali sobie sprawę z tego, iż w sytuacji, której dotyczy przepis, niezbędne jest wydanie zarządzenia o zwrocie pozwu. Regulacja ta ma niewątpliwie charakter szczególny w stosunku do art. 130 § 2 k.p.c., stąd też w jej

²⁶ Podmioty te będą mogły korzystać (oprócz formularza dostępnego na stronie internetowej) ze specjalnego oprogramowania umożliwiającego komunikację z systemem teleinformatycznym służącym do prowadzenia elektronicznego postępowania upominawczego. Będą one miały możliwość przesłania e-sądowi pakietu pozwów oraz ich opłacenia jednym przelewem.

treści powinno się znaleźć stwierdzenie, że pozew niewniesiony wraz z opłatą podlega zwrotowi bez wzywania do usunięcia braków (podobnie jak w art. 130 § 5 k.p.c.²⁷). Okoliczność, że pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu, wynikałaby wówczas z art. 130 § 2 k.p.c. Całkowitym nieporozumieniem jest natomiast zawarte w uzasadnieniu projektu twierdzenie, że czynności powoda podjęte w inny sposób niż drogą elektroniczną nie wywołują skutków i „sąd nie musi się w ogóle nimi zajmować” oraz że w art. 505³¹ § 1 k.p.c. przyjęto rozwiązanie „podobne do art. 130 § 2 zdanie 2 k.p.c.”. Niewniesienie pisma procesowego powoda albo pisma procesowego pozwanego (w sytuacji z art. 505³¹ § 3 k.p.c.) w formie elektronicznej jest niewątpliwie brakiem formalnym w rozumieniu art. 130 k.p.c. Skoro w uzasadnieniu projektu mowa jest o rozwiązaniu „podobnym” do przyjętego w art. 130 § 2 k.p.c., to należy uznać, że ten artykuł nie znajduje do elektronicznego postępowania upominawczego zastosowania (tj. że art. 505³¹ § 1 k.p.c. ma w stosunku do niego charakter szczególny). Gdyby przyjąć, że w przypadku wniesienia pisma w elektronicznym postępowaniu upominawczym w sposób inny niż drogą elektroniczną pismo takie nie wywołuje z mocy samego prawa żadnych skutków i sąd „nie musi się nim w ogóle zajmować”, to należałoby również zaakceptować stanowisko, że stronom nie przysługuje wówczas żaden środek zaskarżenia²⁸. Dotyczyłoby to w szczególności sytuacji, gdy pozew został wniesiony do e-sądu z pominięciem formy elektronicznej (powodowi nie przysługiwałoby zażalenie, gdyż nie zostałoby wydane zarządzenie o zwrocie pozwu), oraz sytuacji, gdy pozwany wniósłby sprzeciw od nakazu zapłaty z pominięciem formy elektronicznej (pozwanemu nie przysługiwałoby wówczas zażalenie na postanowienie o odrzuceniu takiego sprzeciwu²⁹). Przyjęcie tego ostatniego stanowiska – wobec braku wyraźnego przepisu szczególnego – jest moim zdaniem nieuprawnione. W konsekwencji

²⁷ Przepis ten stanowi, że pisma procesowe sporządzone z naruszeniem art. 87¹ k.p.c. podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia braków, chyba że ustawa stanowi inaczej. Brak analogicznego sformułowania w art. 130 § 6 k.p.c. może wynikać z tego, że w praktyce – ze względu na zastosowanie formularzy elektronicznych – wniesienie pozwu bez równoczesnego uiszczenia opłaty będzie niemożliwe (formularz na stronie internetowej nie wprowadzi takiego pisma do systemu teleinformatycznego). Z drugiej jednak strony w treści powyższego przepisu wyraźnie stwierdzono, że „wniesienie pozwu bez opłaty nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu” (co sugeruje, że nieopłacony pozew może być wniesiony, tj. wprowadzony do systemu teleinformatycznego). Również przyjęcie, że opłacenie pozwu jest jednym z etapów jego skutecznego wniesienia, nie usuwa wątpliwości (pозew nieopłacony nie zostanie wniesiony).

²⁸ Ponadto gdyby przewodniczący bądź sąd nie podejmował żadnej czynności, w obrocie prawnym dochodziłoby do sytuacji, w których strona nie wiedziałaby, czy pismo wywołało skutki i należy oczekiwać na dalsze czynności sądu, czy też pismo tych skutków nie wywołało. Byłoby to niewątpliwie naruszenie zasady pewności obrotu prawnego.

²⁹ Por. art. 504 w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. Postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 394 § 1 k.p.c. (przysługuje na nie zażalenie).

należy uznać, że – mimo nieprecyzyjnej redakcji przepisów art. 130 § 6 i art. 505³¹ § 1 k.p.c. – pismo procesowe powoda lub pozwanego niewniesione drogą elektroniczną podlega zwrotowi (niezbędne jest wydanie zarządzenia przewodniczącego o jego zwrocie). Pozew będzie podlegał zwrotowi także w sytuacji, gdy zostanie on wniesiony bez opłaty sądowej (o ile taka sytuacja będzie możliwa w praktyce). Na zarządzenie o zwrocie pozwu – doręczane zgodnie z art. 130 § 4 k.p.c. wyłącznie powodowi – przysługuje zażalenie. Natomiast w przypadku, gdyby pozwany wniósł sprzeciw z naruszeniem art. 505³¹ § 3 k.p.c., sąd powinien wydać postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu, na które przysługuje zażalenie. Pozostaje jeszcze do rozstrzygnięcia kwestia, czy w przypadku, gdy pismo procesowe wniesione w elektronicznym postępowaniu upominawczym ma braki formalne (np. brak oznaczenia sądu, brak oznaczenia stron, brak oznaczenia rodzaju pisma, brak wskazania dowodów czy też brak podpisu), przewodniczący przed wydaniem postanowienia o zwrocie pisma będzie zobowiązany wezwać stronę do poprawienia lub uzupełnienia pisma w oparciu o art. 130 § 1 k.p.c. Wnosząc *a contrario* z brzmienia art. 130 § 6 k.p.c. – dotyczącego wyłącznie wniesienia pozwu nieopłaconego – należałoby przyjąć, że tak. Niemniej w praktyce – ze względu na stosowanie formularzy elektronicznych – takie braki nie będą występować. Jeżeli formularz dostępny na stronie internetowej nie zostanie prawidłowo wypełniony (nie będzie zawierał wszystkich wymaganych elementów formalnych), to nie będzie możliwe jego skuteczne wysłanie i zarejestrowanie w systemie teleinformatycznym sądu. Datą wniesienia pisma procesowego drogą elektroniczną jest bowiem data wprowadzenia pisma do systemu teleinformatycznego (art. 505³¹ § 5 k.p.c.).

Doręczenie elektroniczne

Ze względu na specyfikę elektronicznego postępowania upominawczego niezbędne było również wprowadzenie odpowiednich zmian w przepisach o doręczeniach. Dodany art. 131¹ k.p.c. stanowi, że w elektronicznym postępowaniu upominawczym doręczeń powodowi dokonuje się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze (doręczenie elektroniczne), a pozwanemu – w przypadku gdy wniesie pismo drogą elektroniczną (§ 1). W przypadku doręczenia elektronicznego pismo uznaje się za doręczone z datą wskazaną w elektronicznym potwierdzeniu odbioru korespondencji, a przy braku takiego potwierdzenia doręczenie uznaje się za skuteczne z upływem 14 dni od daty umieszczenia pisma w systemie teleinformatycznym. Każdy podmiot wnoszący pismo procesowe w elektronicznym postępowaniu upominawczym będzie korzystał ze specjalnego konta („skrzynki pocztowej”) zakładanego w systemie teleinformatycznym i dostępnego po zalogowaniu się na stronie internetowej. Do zalogowania się niezbędne będzie posiadanie loginu

i hasła związanego z niepowtarzalnym numerem PESEL³⁰. Dysponując dostępem do konta w systemie teleinformatycznym, strona tym samym będzie dysponowała dostępem do akt sprawy, które będą prowadzone i utrwalane wyłącznie w systemie informatycznym. Doręczenie nastąpi, gdy adresat odczyta przesyłkę, co wygeneruje automatyczną informację (elektroniczne potwierdzenie odbioru) zapisaną w aktach sprawy, lub gdy upływie 14 dni od jej zamieszczenia (elektroniczne awizowanie). Na koncie (w skrzynce) znajdują się także informacje, że każde nadane pismo (a w praktyce wypełniony formularz) zostało zarejestrowane jako wpływające w systemie sądu. Taka regulacja doręczenia elektronicznego pociąga za sobą obowiązek sprawdzania konta co najmniej raz na 14 dni. W przypadku bowiem niesprawdzenia konta po upływie 14 dni dojdzie do elektronicznego awizowania przesłanego elektronicznie pisma. Należy zauważyć, że takie uregulowanie doręczeń istotnie sprzyja przyśpieszeniu postępowania. W praktyce tradycyjne doręczanie pism sądowych – w sytuacji podwójnego awizowania – trwa nawet dwukrotnie dłużej (w skrajnych przypadkach ponad miesiąc). Nie bez znaczenia jest także znaczące ograniczenie kosztów wymiaru sprawiedliwości wskutek zastąpienia tradycyjnego doręczania pism sądowych za zwrotnym potwierdzeniem odbioru doręczeniem elektronicznym.

Wymogi pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym

W analizowanym postępowaniu zostały w sposób odmienny niż w przepisach ogólnych o procesie określone wymogi pozwu. Zgodnie z art. 505³² § 1 k.p.c. w pozwie powód powinien wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń. Dowodów nie dołącza się do pozwu³¹. Ponadto pozew powinien zawierać numer PESEL powoda będącego osobą fizyczną (jeżeli powód jest obowiązany do jego posiadania) albo numer NIP powoda innego niż osoba fizyczna (jeżeli powód jest obowiązany do jego posiadania) oraz numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku numer w innym właściwym rejestrze lub ewidencji. Numery PESEL, NIP i KRS są niezbędne w celu identyfikacji powoda w systemie teleinformatycznym. Natomiast ze względu na okoliczność, że art. 505³² k.p.c. ma charakter szczególny w stosunku do art. 187 k.p.c. regulującego treść pozwu w „zwykłym” postępowaniu procesowym, należy uznać za dopuszczalne stosowanie tego ostatniego artykułu w elektronicznym postępowaniu upominawczym w bardzo ograniczonym zakresie. Ze względu na rozpoznawanie sprawy w postępowaniu upominawczym na posiedzeniu niejawnym zastosowania nie znajdzie w ogóle § 2 art. 187 k.p.c. Natomiast art. 187 § 1 k.p.c. nie jest sprzeczny

³⁰ Wskazanie takiego numeru jest wymogiem formalnym pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³² § 2 k.p.c.).

³¹ Zob. przypis nr 18.

z art. 505³² k.p.c. Stanowi on, że pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego³², a nadto zawierać: 1) dokładnie określone żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu (chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna); 2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu. W sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym (w tym również w jego elektronicznej formie) w zasadzie dochodzi się wyłącznie roszczeń pieniężnych (art. 498 § 1 k.p.c.). Wymóg dokładnego określenia żądania pozwu będzie więc najczęściej dotyczył odsetek i innych należności ubocznych oraz żądanych kosztów postępowania. Powód powinien przytoczyć również okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie oraz wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń (nie dołączając ich jednak do pozwu – art. 505³² § 1 k.p.c.). Nie będzie natomiast potrzeby uzasadniania właściwości sądu, gdyż będzie ona konsekwencją wyboru możliwości wniesienia pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Przekazanie sprawy do sądu właściwego przez e-sąd

Do rozpoznawania spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym właściwy będzie – bez względu na wartość przedmiotu sporu³³ – jeden wydział cywilny sądu rejonowego. Również zażalenia od zarządzeń przewodniczącego oraz od orzeczeń sądu elektronicznego (np. od zarządzenia o zwrocie pozwu, postanowienia o odrzuceniu pozwu lub sprzeciwu od nakazu zapłaty) będzie rozpatrywał jeden e-sąd (wydział odwoławczy sądu okręgowego). Konsekwencją takiej regulacji będzie konieczność przekazywania sprawy do sądu właściwości ogólnej w sytuacji, gdy nie będzie podstaw do wydania nakazu zapłaty, gdy wydany nakaz zostanie uchylony z urzędu przez sąd oraz gdy pozwany skutecznie wnieśli sprzeciw od nakazu zapłaty (art. 505³³, 505³⁴, 505³⁶ k.p.c.). W zwykłym postępowaniu upominawczym w razie wystąpienia którejś z wymienionych wyżej okoliczności sprawę kieruje się na rozprawę, chyba że może ona być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym (art. 498 § 2 k.p.c.)³⁴. Jeżeli między stronami była zawarta umowa o właściwość sądu (w trybie art. 46 k.p.c.) lub jeżeli ustawa przewiduje właściwość przemienną, a powód wniósł sprawę do rozpoznania w elektronicznym postępowaniu upominawczym, to nie może on – w razie skutecznego wniesienia przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty, niewydania

³² Wymogi te – z modyfikacjami wynikającymi z istoty postępowania elektronicznego – zostały już omówione powyżej.

³³ Por. art. 17 pkt 4 k.p.c.

³⁴ W takiej sytuacji sprawa jest rozpoznawana według ogólnych przepisów o postępowaniu procesowym.

bądź uchylenia nakazu zapłaty – żądać rozpoznania sprawy przez sąd wskazany w umowie albo przez sąd właściwości przemiennej. Zgodnie z art. 46 § 1 zd. 2 k.p.c. sąd wskazany w umowie będzie wyłącznie właściwy, jeżeli strony nie postanowiły inaczej lub jeżeli powód nie złożył pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Podejmując decyzję o wniesieniu pozwu w omawianym postępowaniu, powód rezygnuje z możliwości wyboru sądu według właściwości przemiennej lub umownej na wypadek skutecznego wniesienia sprzeciwu przez pozwanego albo niewydania bądź uchylenia nakazu zapłaty. Natomiast pozwany ma możliwość wyboru sądu wskazanego w umowie prorogacyjnej, jeżeli w sprzeciwie od nakazu zapłaty podniesie zarzut niewłaściwości usuwalnej sądu³⁵. Konieczność przekazania sprawy do rozpoznania sądowi właściwości ogólnej albo (na zarzut pozwanego zgłoszony w sprzeciwie) sądowi wskazanemu w umowie prorogacyjnej wynika ze sposobu zorganizowania e-sądu, który nie ma technicznych możliwości do rozpoznawania spraw w zwykłym postępowaniu procesowym. Pozbawienie powoda możliwości wskazania sądu właściwego na podstawie umowy w sytuacji, gdy zdecyduje się on na wniesienie pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym, przy równoczesnym pozostawieniu takiej możliwości pozwanemu nie budzi wątpliwości. Powód, wybierając postępowanie elektroniczne, narusza bowiem postanowienia umowy prorogacyjnej. Takiego naruszenia nie dopuszcza się natomiast pozwany. W związku z tym pozbawienie pozwanego prawa wyboru sądu właściwego na podstawie umowy prorogacyjnej w przypadku skutecznego wniesienia sprzeciwu nie miałyby żadnych racjonalnych podstaw.

Sprzeciw od nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym

Istotną różnicą pomiędzy „zwykłym” a elektronicznym postępowaniem upominawczym są wymogi, jakie musi spełniać sprzeciw od nakazu zapłaty. Zgodnie z art. 503 § 1 zd. 2 k.p.c. w sprzeciwie od nakazu zapłaty wniesionym w „zwykłym” postępowaniu upominawczym pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór, a także pozostałe zarzuty przeciwko żądaniu pozwu oraz wszystkie okoliczności faktyczne i dowody na ich potwierdzenie. Natomiast art. 505³⁵ k.p.c. stanowi, że sprzeciw od nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym nie wymaga uzasadnienia i przedstawienia dowodów, jednak pozwany powinien w nim przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed

³⁵ Zarzut taki należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (art. 202 zd. 1, art. 505³⁵ i art. 505³⁶ § 2 k.p.c.).

wdaniem się w spór co do istoty sprawy. W pozostałym zakresie zastosowanie art. 503 § 1 zd. 2 k.p.c. w postępowaniu elektronicznym zostało wyłączone. Do sprzeciwu nie dołącza się pełnomocnictwa ani innych załączników. Jeżeli pozwany nie zgłasza żadnych zarzutów (np. wspomnianego zarzutu niewłaściwości usuwalnej sądu), to istota sprzeciwu sprowadza się praktycznie do zaskarżenia nakazu zapłaty. W konsekwencji skutecznego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc w całości, a sprawa zostaje przekazana do rozpoznania właściwemu sądowi (art. 505³⁶ k.p.c.). W „zwykłym” postępowaniu upominawczym – w sytuacji gdy sprawę rozpoznaje ten sam sąd, który wydał nakaz zapłaty (lub w którym referendarz sądowy wydał nakaz zapłaty), nawet częściowe uprawomocnienie się nakazu zapłaty jest pożądane z punktu widzenia zasady ekonomii procesowej i nie pociąga ono za sobą niebezpieczeństwa naruszenia praw stron. Natomiast w przypadku postępowania elektronicznego słuszne jest założenie o konieczności utraty przez nakaz zapłaty mocy w całości. Pozostaje ono w związku z treścią art. 505³⁵ k.p.c. Zgodnie z § 1 powyższego artykułu po przekazaniu sprawy w przypadkach wskazanych w art. 505³³, 505³⁴ oraz 505³⁶ k.p.c. przewodniczący wzywa powoda do usunięcia braków formalnych pozwu oraz uzupełnienia pozwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana³⁶ – w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. W przypadku nieusunięcia braków formalnych pozwu sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. W uzasadnieniu projektu nowelizacji k.p.c. z 2009 r. podkreślono, że przyjęcie zasady pełnej kontynuacji postępowania po złożeniu sprzeciwu, uchyleniu nakazu zapłaty bądź stwierdzeniu braku podstaw do jego wydania sprawia, iż nie można przejść do porządku dziennego nad faktem, że w sądzie elektronicznym wydano nakaz zapłaty bądź były badane podstawy do jego wydania – a więc że toczyło się postępowanie. W związku z tym nawet jeżeli powód nie usunie braków formalnych i nie uzupełni pozwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznawana, niemożliwe będzie na tym etapie wydanie zarządzenia o zwrocie pozwu³⁷. Stąd też należy umorzyć postępowanie. Podstawą do wydania postanowienia o umorzeniu postępowania będzie w takiej sytuacji art. 355 § 1 k.p.c., gdyż ze względu na nieuzupełnienie braków formalnych pozwu niemożliwe jest prowadzenie postępowania (a tym samym wydanie wyroku w tej konkretnej sprawie stało się niedopuszczalne). Odpis postanowienia o umorzeniu postępowania doręcza się pozwanemu tylko wówczas, gdy doręczono mu

³⁶ Wymogi pozwu będą całkowicie odmienne w sprawach cywilnych rozpoznawanych w zwykłym postępowaniu procesowym, w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych czy też w postępowaniu odrębnym z zakresu prawa pracy.

³⁷ Wydanie takiego zarządzenia jest dopuszczalne tylko na etapie wstępnej kontroli formalnej, dokonywanej przed doręczeniem pozwu. Por. uwagi poczynione wyżej przy omawianiu wymogów formalnych pism procesowych w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

odpis pozwu (art. 505³⁷ § 2 k.p.c.)³⁸. Natomiast według art. 505³⁷ § 3 k.p.c. jeżeli powód uzupełni pozew zgodnie z wymogami § 1, przewodniczący wzywa pozwanego do uzupełnienia sprzeciwu w sposób odpowiedni dla postępowania, w którym sprawa będzie rozpoznana w terminie dwutygodniowym od daty doręczenia wezwania. Uzupełniony sprzeciw będzie w istocie odpowiedzią pozwanego na pozew³⁹. Termin dwutygodniowy do uzupełnienia pozwu i sprzeciwu jest terminem ustawowym i może podlegać przywróceniu na podstawie art. 168 i n. k.p.c. Przyjęte w art. 505³⁷ k.p.c. rozwiązanie jest racjonalne i nie budzi takich zastrzeżeń jak omówione powyżej przepisy dotyczące braków formalnych pism procesowych w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Niemniej na gruncie praktycznym na pewno będzie ono wywoływać szereg wątpliwości (np. co do celowości uzupełniania sprzeciwu po utracie mocy przez nakaz zapłaty).

Podsumowanie

Wszystkie omówione wyżej zagadnienia związane z przepisami regulującymi elektroniczne postępowanie upominawcze stanowią jedynie niewielki fragment problematyki związanej z wprowadzeniem do polskiego postępowania cywilnego formy elektronicznej. Wątpliwości budzi samo usytuowanie analizowanego postępowania w systematyce k.p.c. Bardziej istotne jest jednak to, że ustawodawca, wprowadzając elektroniczne postępowanie upominawcze, nie uniknął błędów oraz że niektóre z przyjętych rozwiązań są niejasne i niespójne zarówno z przepisami normującymi „zwykłe” postępowanie upominawcze, jak i z ogólnymi przepisami o postępowaniu procesowym. Dotyczy to w szczególności regulacji zawartej w art. 130 § 6 i w art. 505³¹ k.p.c., zgodnie z którą wniesienie pozwu bez opłaty oraz wniesienie pisma procesowego w inny sposób niż drogą elektroniczną (tj. w sposób tradycyjny) „nie wywołuje skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu”. W sytuacji gdy przepis szczególny wprowadza odstępstwo od ogólnych zasad obowiązujących w postępowaniu cywilnym, ograniczając przy tym prawa stron (w przypadku regulacji z art. 130 § 6 i z art. 505³¹ k.p.c. ograniczenie to dotyczyłoby możliwości zaskarżenia zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu), musi on być sformułowany jednoznacznie i precyzyjnie. Na pozytywną ocenę zasługuje natomiast istotne odformalizowanie wymogów pozwu i sprzeciwu od nakazu zapłaty (w tym również przez

³⁸ Taka regulacja nie narusza interesu pozwanego. Jeżeli wchodziłoby w grę ewentualne wniesienie zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania (będące postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie – art. 394 § 1 k.p.c.), to wniosłby je powód – jako strona zainteresowana tym, aby proces się toczył.

³⁹ Por. art. 479^{14a} k.p.c. w postępowaniu w sprawach gospodarczych, art. 505⁵ k.p.c. w postępowaniu uproszczonym i art. 207 § 1 k.p.c. w ogólnym postępowaniu procesowym.

zrezygnowanie z dołączania do tych pism pełnomocnictwa i dowodów). W połączeniu z regulacją doręczenia elektronicznego zawartą w art. 131¹ k.p.c. wpłynie ono niewątpliwie na istotne usprawnienie i przyspieszenie elektronicznego postępowania upominawczego. Regulacja pozwalająca na uzupełnienie pozwu i usunięcie jego braków formalnych w sądzie, do którego sprawa została przekazana – w sytuacji gdy brak było podstaw do wydania nakazu zapłaty, doszło do jego uchylenia z urzędu albo gdy utracił on moc wskutek wniesienia sprzeciwu – jest konsekwencją odformalizowania analizowanego postępowania. Jeżeli braki pozwu zostaną uzupełnione w dwutygodniowym terminie – zostanie zachowana ciągłość postępowania, a pozwany będzie miał możliwość uzupełnienia braków sprzeciwu. Ta ostatnia możliwość mogłaby być zastąpiona obowiązkiem wniesienia odpowiedzi na pozew (z równoczesnym zastrzeżeniem, że skuteczne są podniesione w treści sprzeciwu zarzuty, które pod rygorem utraty możliwości ich późniejszego powołania należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy). Na podkreślenie zasługuje dopuszczenie możliwości wniesienia pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym zarówno w zwykłych sprawach cywilnych (w tym podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym), jak i w sprawach pracowniczych i gospodarczych. Słusznym posunięciem jest także przekazanie wszystkich spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym jednemu sądowi rejonowemu bez względu na wartość przedmiotu sporu. W przypadku roszczeń pieniężnych udowodnionych dokumentami (np. fakturami czy rachunkami) wartość przedmiotu sporu nie powinna bowiem być kryterium decydującym o właściwości rzeczowej sądu. Należy również zauważyć, że elektroniczne postępowanie upominawcze – w odróżnieniu od „zwykłego” postępowania upominawczego – ma charakter fakultatywny. To powód decyduje, czy wniesie pozew w tym postępowaniu. Wszystkie przedstawione wyżej zalety elektronicznego postępowania upominawczego – a w szczególności udogodnienia związane z elektronicznym obiegiem dokumentów – pozwalają sądzić, że dojdzie do jego upowszechnienia w praktyce, a w konsekwencji również do wyeliminowania wątpliwości, jakie pojawiają na gruncie przepisów normujących to postępowanie.